

Efectele migrației părinților asupra performanțelor școlare ale adolescenților

Acest proiect de cercetare aduce în discuție unul dintre fenomenele care afectează puternic societatea și economia românească, cel al emigrării tot mai multor conaționali, preponderent din categoriile și zonele mai sărace, în căutarea unui loc de muncă sau a unor venituri mai bune. În multe dintre aceste situații sunt afectați și copiii, iar provocările cu care se confruntă acești copii rămași acasă în urma plecării părinților la muncă în străinătate au început să atragă tot mai mult atenția. Astfel, prezentul demers empiric își propune să ofere o imagine a impactului fenomenului migrator la nivelul copiilor rămași acasă, precum și o mai bună înțelegere a sistemului actual de monitorizare și intervenție în favoarea acestor copii.

În societatea românească, situația migrației transnaționale s-a amplificat considerabil după aderarea la Uniunea Europeană, în 2007. Cele mai recente statistici arată că peste 21,3% din persoanele care lucrează (cu vârste cuprinse între 20 și 64 de ani) locuiesc în prezent în diferite țări ale Uniunii Europene (Statistical Office of the European Commission, 2019). Datele evidențiază un procent în creștere față de 2017, când forța de muncă română din străinătate nu depășea 19% din populație (Statistical Office of the European Commission, 2017). În mod similar, statisticile arată că românii se situează pe primul loc în clasamentul dintre națiuni pentru a obține cetățenia unui alt stat membru al UE. Potrivit Eurostat, în 2015, de exemplu, peste 28.000 de români au obținut cetățenie italiană (50,7%), germană (10,7%) sau maghiară (9,2%).

România continuă să fie o țară de emigrare, fluxul de forță de muncă fiind a doua cauză principală a declinului populației. Un raport recent al OECD (2019) arată că aproximativ 5,6 milioane de români trăiesc în afara granițelor, diaspora românească devenind a cincea din lume, ca mărime. Mai mult, un alt studiu recent al ONU plasează România printre primele 20 de țări care au devenit sursa de migrați la nivel mondial (United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division, 2016), iar rata de creștere a migrației internaționale cu 7,3% o poziționează a doua, după Siria, în același clasament.

Una dintre consecințele migrației românilor, care face și subiectul acestei lucrări de cercetare, este reprezentată de faptul că o parte a generației actuale de copii din România crește fără sprijinul de neînlocuit al părinților (Iancu, 2013; Gonța, 2007; Munteanu & Tudor, 2007; Roman & Voicu, 2010; Toth, Toth & Voicu, 2007). Conform unei statistici din 30 iunie 2019 a Direcției Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului, numărul total de copii ai căror

părinți sunt plecați la muncă în străinătate atinge 94896. Dintre aceștia, 16433 provin din familii în care ambii părinți sunt plecați, 63169 au doar un părinte plecat, iar 11723 provin din familii în care părintele unic susținător este plecat. De cele mai multe ori, acești copii rămân în grija rudelor (unchi, mătuși, bunici), a unui tutore (asistent maternal, vecin), însă există și cazuri în care rămân singuri sau sunt dați în plasament (Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copiilor și Adopție, 2019). Din punct de vedere al mediului de reședință, cei mai mulți copii locuiesc în județele cu o rată a șomajului foarte ridicată (cu precădere în zona de nord-est a țării) și provin din mediul rural.

Decizia părinților de a pleca în străinătate este controlată de dorința acestora de a le oferi și asigura copiilor un viitor mai bun (Menjívar & Abrego, 2009; Schmalzbauer, 2008). Din punct de vedere financiar, migrarea părinților poate avea un efect pozitiv, însă din punct de vedere afectiv aceasta determină o serie de efecte negative, cum ar fi: schimbarea într-un mod nepotrivit a relaționării copiilor cu colegii de clasă, neîndeplinirea sarcinilor școlare sau apariția unor probleme de disciplină (Abrego, 2014; Dreby & Stutz, 2012; Fundația Soros, 2007; Fundația Alternative sociale, 2006; Pratt, 2012). Toate aceste riscuri determinate de migrarea părinților pot duce la marginalizare și la schimbarea mediului de prieteni, care deseori poate fi nefast pentru copil.

Astfel, familia transnațională (familia temporar dezintegrată, ai cărei membrii sunt spațial separați din cauza fenomenul migrator) prezintă anumite riscuri pentru copil, deoarece în momentul în care unul sau ambii părinți sunt plecați pentru o perioadă mai lungă de timp, aceasta nu mai funcționează într-o manieră sănătoasă. În cazul unei familii în care ambii părinți sunt prezenți în viața copilului, există o distribuire a sarcinilor și a responsabilităților, iar rolurile părinților se exercită complementar. În cazurile în care este prezent doar un singur părinte în viața copilului, apare o tensiune în adoptarea rolului parental, deoarece responsabilitățile ce sunt atribuite ambilor părinți trec în sarcina unuia (Gonța, 2007). Datele despre emigrare publicate anul trecut de Institutul Național de Statistică (2019) arată că în cursul anului 2018, bărbații (59,6%) au emigrat în număr mai mare decât femeile, ceea ce înseamnă că, în cele mai multe astfel de cazuri, mamele preiau responsabilitățile ambilor părinți. De asemenea, există studii care investighează situațiile în care mama este cea care pleacă, iar atunci efectele asupra psihicului copiilor sunt și mai puternic resimțite, deoarece față de mamă copiii simt un atașament aparte (Abrego, 2014; Parreñas, 2001; Pratt, 2012; Zentgraf & Chinchilla, 2012). Din cauza acestor

situații, copiii ajung în timp să aibă probleme în exprimarea sentimentelor și trăirilor, pe care ajung să le manifeste în diferite forme de reacție, cum ar fi stări de dezechilibru mental sau conduite nevrotice (Gonța, 2007). Astfel, lipsa părinților înseamnă pentru copii: pierderea mediului familial stabil; pierderea contactului cu alți membri ai familiei; pierderea atașamentului de care au nevoie pentru a se putea dezvolta; pierderea dragostei și a sprijinului părintesc (Toth et al., 2007). Toate aceste consecințele negative ale migrării părinților au repercursiuni asupra copiilor în plan psihologic. De-a lungul perioadei de migrație a părinților, copilul simte absența acestora, ajungând până la stări de depresie, deoarece se poate simți abandonat, iar acest fapt poate conduce la lipsa motivației de a învăța sau a activităților cotidiene.

Pornind de la aceste realități, unul dintre obiectivele studiului meu este identificarea percepțiilor copiilor cu privire la impactul creat de plecarea părinților în străinătate asupra performanțele lor școlare. Consider că este important să se identifice percepția pe care copilul o are în raport cu decizia părinților de a pleca la muncă în străinătate și a modului în care această decizie a influențat performanțele sale educaționale. Chiar dacă intenția părinților de a emigra (temporar) are ca scop crearea unui mediu propice în care copilul să se dezvolte, urmările ei, de cele mai multe ori, nu sunt favorabile pentru niciun membru al familiei. Un alt obiectiv care oferă un contur mai clar cercetării propuse de acest proiect este identificarea modului de relaționare a adolescentului cu cei rămași acasă, mai mult sau mai puțin alături de el în această încercare (de la rude și prieteni, până la colegi și profesori). Ultimul obiectiv este reprezentat de stabilirea modului în care este reconfigurată relația dintre părinte și copil în urma translocării teritoriale a părintelui. Astfel, voi analiza modul și mijloacele prin care comunică adolescentul cu părinții lui, rolul tehnologiei de ultimă generație în acest proces, felul în care a evoluat relația dintre aceștia, precum și modul în care ar dori adolescenții să se desfășoare relația părinte-copil.

Având scop explorator, explicativ, cât și descriptiv, cercetarea de față propune o abordare calitativă pe bază de interviu în profunzime semistructurat pentru a putea analiza efectele pe care separarea familiilor le are asupra performanțelor școlare ale adolescenților rămași acasă. Acest instrument de cercetare oferă posibilitatea respondenților de a-și exprima, în mod liber, opiniile, sentimentele, „de a exprima prin răspunsurile sale gândurile sale cu cuvintele sale” (Patton, 1980, citat în Chelcea, 2001, p. 268). Printre motivele pentru care acest studiu folosește interviul ca metodă de cercetare, se numără răspunsurile mult mai detaliate și mai complexe privind propriile experiențe ale respondenților, precum și posibilitatea de a alege să nu răspundă

întrebărilor pe care le consideră prea personale. De asemenea, perspectivele calitative propun o radiografie mult mai amănunțită a subiectului cercetării, relevând informații bogate care nu transpar din statistici sau chestionare (De Fina, 2003).

Bibliografie selectivă:

- Abrego, L. J. (2014). *Sacrificing Families. Navigation laws, labor, and love across borders*. California: Stanford University Press.
- Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copiilor și Adopție (2019). *Copiii cu părinții plecați la muncă în străinătate*. Accesat de data de 24.05.2020, la adresa: https://www.presidency.ro/files/userfiles/Raportul_Grupului_de_lucru_Interinstituional_dedicat_situaiei_copiilor_cu_prini_plecai_la_munc_in_strinatate.pdf.
- Chelcea, S. (2001). *Tehnici de Cercetarea Sociologică*. București.
- De Fina, A. (2003). *Identity in Narrative. A Study of Immigrant Discourse*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins B.V.
- Dreby, J. & Stutz, L. (2012). Making Something of the Sacrifice: Gender, Migration and Mexican Children's Educational Aspirations. *Global Networks*, 12(1), 71–90.
- Fundația Soros. (2007). *Efectele migrației: copiii rămași acasă*. Accesat la data de 10.05.2020, la adresa: https://copiisinguriacasa.ro/wp-content/themes/csa/doc/Efectele%20migrației_copiii%20ramasi%20acasa_Fundatia%20Soros.pdf.
- Fundația Alternative sociale. (2006). *Singur acasă. Studiu efectuat în zona Iași asupra copiilor separați de unul sau ambii părinți prin plecarea acestora la muncă în străinătate*. Accesat la data de 10.05.2020, la adresa: https://www.academia.edu/11309425/SINGUR_ACAS%C4%82_STUDIU_EFECTUAT_%C3%8EN_ZONA_IA%C5%9EI_ASUPRA_COPIILOR_SEPARA%C5%A2I_DE_UNUL_SAU_AMBII_P%C4%82RIN%C5%A2I_PRIN_PLECAREA_ ACESTORA_LA_MUNC%C4%82_%C3%8EN_STR%C4%82IN%C4%82TATE.
- Gonța, V. (2007). Consecințele migrației de muncă a părinților pentru personalitatea copiilor. *Didactica Pro*, 44(3-4), 36–40.
- Iancu, N. (2013). *Migrația internațională a forței de muncă. Considerații teoretice și repere economice ale fenomenului migraționist*. București: Pro Universitaria.
- Institutul Național de Statistică. (2019). *Populația rezidentă la 1 ianuarie 2019 în scădere cu 125,5 mii persoane*. Accesat de data de 20.05.2020, la adresa: http://www.insse.ro/cms/sites/default/files/com_presa/com_pdf/poprez_ian2019r.pdf.
- Menjívar, C., & Abrego, L. (2009). Parents and Children across Borders: Legal Instability and Intergenerational Relations in Guatemalan and Salvadoran Families. In N. Foner (Ed.), *Across Generations: Immigrant Families in America* (pp. 160–189). New York: New York University Press.
- Munteanu, M., & Tudor, E. (2007). *Impactul Migrației Părinților asupra Copiilor Rămași Acasă*. Accesat de data de 20.05.2020, la adresa: <http://copiisinguriacasa.ro/wpcontent/themes/csa/doc/impactul%20migrației%20parin%20asupra%20copiilor%20ramasi%20acasasalvati%20Copiii.pdf>, consultat la data de 12.04.2019.
- OECD. (2019). *Talent Abroad: A Review of Romanian Emigrants*. Accesat de data de 20.05.2020, la adresa: <https://doi.org/10.1787/bac53150-en>.

- Parreñas, R. (2001). Mothering from a Distance: Emotions, Gender, and Intergenerational Relationships in Filipino Transnational Families. *Feminist Studies*, 27(2), 361–390.
- Pratt, G. (2012). *Families Apart: Migrant Mothers and the Conflicts of Labor and Love*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Roman, M., & Voicu, C. (2010). Some Socio-Economic Effects of Labor Migration on Sending Countries. Evidence from Romania. *Theoretical and Applied Economics*, 7(548), 61–76.
- Toth, G., Toth, A., Voicu, O., & Ștefănescu, M. (2007). *Efectele migrației: copiii rămași acasă*. Accesat la data de 16.05.2020, la adresa: https://copiisinguriacasa.ro/wp-content/themes/csa/doc/Efectele%20migrației_copiii%20ramasi%20acasa_Fundatia%20Soros.pdf.
- Schmalzbauer, L. (2004). Searching for Wages and Mothering from Afar: The Case of Honduran Transnational Families. *Journal of Marriage and Family*, 66, 1371–1131.
- Statistical Office of the European Commission. (2019). *EU citizens living in another Member State - statistical overview*. Accesat la data de 17.05.2020, la adresa: https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/EU_citizens_living_in_another_Member_State_-_statistical_overview.
- Statistical Office of the European Commission. (2017). *Tertiary educational attainment by sex, age group 30-34*. Accesat la data de 17.05.2020, la adresa: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=yth_educ_020&lang=en.
- United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division. (2016). *International Migration Report 2015: Highlights*. Accesat la data de 03.12.2019, la adresa: https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/migration_report/dos/MigrationReport2015.pdf.
- Zentgraf, K., & Chinchilla, N. (2012). Transnational Family Separation: A Framework for Analysis. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 38(2), 345–366.